



LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS TARYBA

NUTARIMAS

DĖL ATSISAKYMO PRADĖTI TYRIMĄ DĖL TEISMO EKSPERTŲ VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO IR TEISMO EKSPERTŲ VEIKLOS KOORDINAVIMO TARYBOS SPRENDIMŲ ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS ĮSTATYMO 4 STRAIPSNIO BEI JOS IR VALSTYBINIŲ EKSPERTINIŲ ĮSTAIGŲ VEIKSMŲ ATITIKTIES KONKURENCIJOS ĮSTATYMO 5 STRAIPSNIO BEI SUTARTIES DĖL EUROPOS SĄJUNGOS VEIKIMO 101 STRAIPSNIO REIKALAVIMAMS

2020 m. rugsėjo 25 d.
Vilnius

(1) Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba 2020 m. rugsėjo 25 d. tvarkomajame posėdyje išnagrinėjo klausimą dėl atsisakymo pradėti tyrimą dėl teismo ekspertų veiklos teisinio reguliavimo ir Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos sprendimų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio bei jos ir valstybinių ekspertinių įstaigų veiksmų atitikties Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio bei Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 101 straipsnio reikalavimams.

Konkurencijos taryba n u s t a t ė:

(2) Konkurencijos taryba 2020 m. vasario 21 d. gavo VšĮ „Nepriklausoma teismo psichiatrijos tarnyba“ (toliau – Pareiškėjas) prašymą „Dėl nesąžiningų ir konkurenciją iškraipančių veiksmų bei teisinio reguliavimo atitikimo Konkurencijos įstatymui vertinimo“ (toliau – Pareiškimas)¹.

(3) Pareiškėjas nurodo, jog:

1. Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba (toliau – Taryba) savo priimtais sprendimais – „Rekomendacijomis privatiems teismo ekspertams“²; „Rekomendacijomis teismams“³; 2019 m. gruodžio 18 d. sprendimu „Dėl strateginių teismo ekspertizės srities krypčių ir prioritetų 2020-2022 metais bei jų įgyvendinimo vertinimo kriterijų ir siekiamų jų reikšmių sąrašo patvirtinimo“⁴ (toliau kartu – Sprendimai) – riboja privačių teismo ekspertų veiklos galimybes. Atitinkamai, Pareiškėjas nurodo, jog šiais Sprendimais pažeidžiami Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimai;

2. Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatyme nustatytas reguliavimas apsunkena privačiai dirbančių specialistų galimybes tapti teismo ekspertais (įeiti į rinką) ir riboja privačia praktika besiverčiančių teismo ekspertų galimybes atlikti teismo ekspertizes, tuo būdu pažeidžiant Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus;

3. kiti teismo ekspertų veiklos reguliavimo aspektai neužtikrina sąžiningos konkurencijos ir pažeidžia Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus;

¹ Prašymas papildytas 2020 m. balandžio 16 d. ir 2020 m. gegužės 27 d., 2020 m. birželio 8 d., 2020 m. liepos 10 d. bei rugpjūčio 27 d. raštais.

² Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos 2017 m. kovo 29 d. parengtas raštas Nr. KT-S-37 (17) privatiems teismo ekspertams pagal sąrašą.

³ Patvirtinta Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos 2018 m. gruodžio 13 d. posėdyje; Prokolo Nr. KTP-39.

⁴ Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos 2019 m. gruodžio 18 d. sprendimas Nr. KT-78 „Dėl strateginių teismo ekspertizės srities krypčių ir prioritetų 2020-2022 metais įgyvendinimo vertinimo kriterijų ir siekiamų jų reikšmių patvirtinimo“.

4. Pareiškėjas taip pat nurodo, kad valstybinės ekspertinės įstaigos ir Taryba susitarė riboti privačių ekspertų veiklą, dėl ko pažeidė ir Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio bei SESV 101 straipsnio reikalavimus.

1. Dėl Tarybos priimtų Sprendimų

1.1. Dėl Rekomendacijų privatiems teismo ekspertams

(4) Pareiškėjas skųsdamasis dėl Tarybos veiksmų nurodė, kad teigia, jog privačia praktika besiverčiantiems ekspertams yra kuriamos specialios privalomos rekomendacijos, tokios kaip Rekomendacijos privatiems teismo ekspertams, o valstybinių teismo ekspertų atžvilgiu rekomendacijos su išdėstytomis jų teisėmis, pareigomis, veiklos apribojimais, nėra priimanamos.

(5) Pareiškėjo teigimu, su sąžiningos konkurencijos principu nesuderinami yra Rekomendacijos privatiems teismo ekspertams paaiškinimai, jog „Teismo ekspertas, atlikdamas ekspertinį tyrimą neturi teisės teikti vertinimo dėl kito eksperto surašyto ekspertizės akto pagrįstumo <...>. Teismo ekspertas gali pasisakyti apie savo ir kito teismo eksperto išvadų skirtumus ir jas sąlygojančias priežastis, ypač tais atvejais, kai kito teismo eksperto išvada buvo pateikta kaip tiriamoji medžiaga, tačiau negali teikti savo vertinimo dėl kito teismo eksperto išvados pagrįstumo, išsamumo, patikimumo ir teisėtumo, t. y. tyrimo objektu laikyti kito teismo eksperto pateiktą išvadą“.

(6) Pareiškėjo teigimu, Tarybos pateiktos Rekomendacijų privatiems teismo ekspertams nesilaikymas ar nukrypimas nuo jų prilyginamas etikos taisyklių pažeidimui ir gali būti priežastis Tarybai taikyti sankcijas būtent privatiems teismo ekspertams.

1.2. Dėl Rekomendacijos teismams

(7) Pareiškėjas nurodo, jog sąžiningos konkurencijos taip pat neužtikrina Tarybos parengta „Rekomendacija teismams“, kuri teismams siunčiama oficialiai juos raginant ekspertizę pavesti atlikti teismo ekspertizės įstaigoms, o į privačius ekspertus kreiptis tik nesant analogiškos specializacijos eksperto valstybiniame sektoriuje.

(8) Pareiškėjo teigimu, Taryba diskriminuoja privačius teismo ekspertus „Rekomendacijoje teismams“ nurodydama, jog „kai yra poreikis skirti teismo ekspertizę, kurią gali atlikti teismo ekspertizės įstaigoje dirbantis teismo ekspertas, Taryba rekomenduoja teismo ekspertizę pavesti atlikti teismo ekspertizės įstaigai“.

(9) Pareiškėjo nuomone, tokia rekomendacija reiškia, kad teismui vertinant poreikį skirti ekspertą, rekomenduojama šį ekspertą skirti iš teismo ekspertizės įstaigos, o ne privatų teismo ekspertą.

(10) Siekdama tinkamai įvertinti Pareiškimą, Konkurencijos taryba papildomos informacijos kreipėsi į Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją⁵.

(11) Teisingumo ministerija paaiškindama, kaip parenkamas teismo eksperto išvadą teikiantis subjektas, nurodė, jog norėdamas išsiaiškinti nagrinėjant bylą kylančius klausimus, reikalaujančius specialių mokslo, medicinos, meno, technikos ar amato žinių, teismas gali skirti ekspertizę, ir atsižvelgdamas į byloje dalyvaujančių asmenų nuomonę, paskirti ekspertą ar pavesti atlikti ekspertizę kompetentingai ekspertizės įstaigai. Teisingumo ministerija akcentavo, kad teisminiai procesai yra pagrįsti rungimosi principu ir teismo eksperto parinkimo procese, be kita ko, reikšmę turi bylos šalių nuomonė⁶. Bylos šalys teikia teismo ekspertų kandidatūras, o galutinį sprendimą dėl konkretaus teismo eksperto ar konkrečios teismo ekspertizės įstaigos paskyrimo priima teismas.

(12) Kartu su savo atsakymu Teisingumo ministerija persiuntė Tarybos pateiktus paaiškinimus dėl priimtos „Rekomendacijos teismams“⁷. Taryba nurodė, jog „šios rekomendacijos reikšmė

⁵ Teisingumo ministerija atsakymą į Konkurencijos tarybos 2020-05-28 raštą Nr. (2.11-35)6V-703 „Dėl teismo ekspertų veiklos pateikė 2020 m. birželio 5 d. raštu Nr. (1.18E) 7R-3495.

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-452/2006.

⁷ Tarybos 2020 m. birželio 5 d. raštas Teisingumo ministerijai Nr. KT-S-49(20).

suvoktina, vertinant ją metodinių rekomendacijų I dalies bendrame kontekste, kur paašškinta, jog kai kurie teismai pavedimą atlikti ekspertizę formuluoja konkrečiam teismo ekspertui, dirbančiam teismo ekspertizės įstaigoje, nors pagal teismo ekspertizės įstaigos nuostatus tai gali atlikti tik įstaigos vadovas, bei skiria ekspertinį tyrimą juridiniams asmenims, kuriuose dirba privatus teismo ekspertas, nors juridinis asmuo nėra teismo ekspertizės įstaiga <...> privatus juridinis asmuo, nuo to, kad jame dirba privatus teismo ekspertas netampa teismo ekspertizės įstaiga ir Teismo ekspertizės įstatymo prasme nėra laikomas teismo ekspertizės įstaiga.“ Dėl nurodytų priežasčių Taryba pateikė rekomendaciją teismams skiriant teismo ekspertizę privačiam teismo ekspertui, pavedimą formuluoti nurodant konkretų fizinį asmenį, o ekspertizę skiriant valstybiniam teismo ekspertui – nurodyti ekspertizės įstaigą.

(13) Teisingumo ministerija, papildydama Tarybos pateiktus paašškinimus, nurodė, jog „Rekomendacijoje teismams“ aptariamai aspektai yra susiję su teismo pavedimo atlikti teismo ekspertizę formulavimu tiek teismo ekspertizės įstaigoje dirbančiam teismo ekspertui, tiek ir privačiam teismo ekspertui. O Tarybos nurodytu teiginiu teikiama rekomendacija dėl teismo pavedimo formulavimo, kai ekspertizę pavedama atlikti teismo ekspertizės įstaigoje dirbančiam teismo ekspertui, t. y., rekomenduojama skiriant ekspertinį tyrimą teismo ekspertizės įstaigoje dirbančiam teismo ekspertui, teismo pavedime nurodyti (formuluoti) teismo ekspertizės įstaigą, o ne konkretų joje dirbantį teismo ekspertą, nes konkretų teismo ekspertizės įstaigoje dirbantį teismo ekspertą parenka teismo ekspertizės įstaigos vadovybė, atsižvelgdama į pavedimo turinį, galimą tyrimo sudėtingumą.

1.3. Dėl strateginių teismo ekspertizės prioritetų

(14) Pareiškėjas, teikdamas informaciją dėl galimo Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimų pažeidimo, nurodė, jog Taryba, priimdama sprendimą „Dėl strateginių teismo ekspertizės srities krypčių ir prioritetų 2020-2022 metais įgyvendinimo vertinimo kriterijų ir siekiamų jų reikšmių“ (toliau – Sprendimas dėl strateginių teismo ekspertizės prioritetų) neužtikrino sąžiningos konkurencijos.

(15) Priimdama šį dokumentą, Taryba nusistatė sau veiklos prioritetus, tarp jų, ir „*plėtoti metodinę, informacinę veiklą siekiant skleisti informaciją apie ekspertinių tyrimų galimybes bei užtikrinti efektyvų teisėsaugos institucijų ir teismo ekspertų, specialistų bendradarbiavimą*“.

(16) Pareiškėjo teigimu, šis Sprendimas dėl strateginių teismo ekspertizės prioritetų taikytinas tik valstybinėms ekspertinėms įstaigoms, tuo tarpu „*tikslą skleisti informaciją apie privačių ekspertų ekspertinių tyrimų galimybes Taryba nelaiko nei prioritetiniu, ne apskritai tikslu*“.

2. Dėl privačių teismo ekspertų įėjimo į rinką ir veiklos galimybių

(17) Pareiškėjas taip pat skundžia, jog Teismo ekspertizės įstatyme nustatytas reguliavimas apsunkina privačiai dirbančių specialistų galimybes tapti teismo ekspertais (įeiti į rinką) ir riboja privačia praktika besiverčiančių teismo ekspertų galimybes atlikti teismo ekspertizes, tuo būdu pažeidžiant Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus.

(18) Pirma, Pareiškėjas nurodo, kad teismo ekspertizės įstaigos vadovui yra suteikta teisė spresti dėl privačių subjektų skaičiaus, teikiančių paslaugas, analogiškas teikiamų jo vadovaujamos teismo ekspertizės įstaigos. Tokiu būdu, jo teigimu, ribojamos privačių teismo ekspertų veiklos galimybės. Papildomai pabrėžta, jog kvalifikacinėje komisijoje dėl kvalifikacijos suteikimo teismo ekspertui (toliau – kvalifikacinė komisija) nėra numatyto privačių teismo ekspertų dalyvavimo.

(19) Pareiškėjas, be kita ko, remiasi Lietuvos Respublikos valstybės kontrolei pateikta Konkurencijos tarybos nuomone, įtraukta į Valstybinio audito 2016 m. lapkričio 17 d. ataskaitą Nr. VA-P-40-3-23 „Teismo ekspertizių atlikimo organizavimas“, kurioje nurodyta, jog „*teismo ekspertizės įstaiga ir joje dirbantys valstybės teismo ekspertai konkuruoja su privačiais teismo ekspertais, todėl teismo ekspertizės įstaiga gali būti nesuinteresuota suteikti kvalifikaciją privatiems teismo ekspertams, juo labiau, kad nėra įtvirtinti jokie objektyvūs kriterijai, kuriais turėtų vadovautis*

teismo ekspertizės įstaigos vadovas, priimdamas sprendimą neleisti laikyti egzaminų teismo eksperto kvalifikacijai įgyti“.

(20) Antra, Pareiškėjas taip pat skundžia, kad nėra numatyto privačių teismo ekspertų atstovavimo Taryboje, tuo būdu diferencijuojant valstybinius ir privačius teismo ekspertus.

(21) Trečia, Pareiškėjas teigia, jog „*nepriklausomai nuo asmens turimų specialiųjų žinių, kompetencijos ir pan., jis negali įgyti (gauti) teisės verstis privačia teismo eksperto praktika, jeigu nebus dirbęs valstybinėje ekspertinėje įstaigoje“.*

3. Dėl kitų skundžiamų teisinio reguliavimo aspektų

(22) Pareiškėjas taip pat nurodė ir kitus aspektus, kurie, jo manymu, turi būti įvertinti kaip neužtikrinantys sąžiningos teismo ekspertų konkurencijos: Teismo ekspertizės įstatyme numatyta, jog tik valstybės įstaiga ar jos padalinys pripažįstama teismo ekspertizės įstaiga; Teismo ekspertizės įstatymas nepagrįstai praplečia Tarybos funkcijas ir įgaliojimus; Teismo ekspertizės įstatymas diferenciuoja teismo ekspertų statusą, sumenkinant privačius ekspertus; biudžeto lėšos skiriamos valstybinių juridinių darinių protegavimui ir neteisėtai valstybės pagalbai, o reguliavimas gali nulemti valstybinių teismo ekspertų įstaigų šališkumą ir pan.

4. Dėl skundžiamo prieštaravimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsniui bei SESV 101 straipsniui

(23) Pareiškėjas, nurodo, kad aptariama situacija vertintina ir atitikties Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio bei SESV 101 straipsnio atžvilgiu, kadangi, Pareiškėjo teigimu, valstybinės ekspertinės įstaigos ir Taryba savo konkludentiniais veiksmais ir priimamais sprendimais susitarė riboti privačių teismo ekspertų veiklą visuose lygmenyse: įėjimo į rinką, nepriklausomo veikimo rinkoje, galimybių gauti užsakymų iš prokuratūros, teismų ir pan.

(24) Pareiškėjas įtarimą dėl galimo konkurenciją ribojančio susitarimo grindžia Tarybos oficialiai platinamais dokumentais⁸, kuriuose nurodomi ekspertų veiklos prioritetai, rekomendacijos privatiems ekspertams, ekspertų veiklos ataskaitos. Taip pat Pareiškime nurodomi ir kiti teisės aktai bei dokumentai, kurie, Pareiškėjo vertinimu, pagrindžia įtarimą dėl Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio bei SESV 101 straipsnio pažeidimo.

Konkurencijos taryba k o n s t a t u o j a :

(25) Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalis viešojo administravimo subjektams nustato pareigą užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę, įgyvendinant pavestus uždavinius, susijusius su ūkinės veiklos reguliavimu. To paties straipsnio 2 dalis nurodo, kad valstybės valdymo ir savivaldos institucijoms draudžiama priimti teisės aktus arba kitus sprendimus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes ir dėl kurių atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams, išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus.

5. Dėl Tarybos priimtų Sprendimų atitikties Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimams vertinimo

(26) Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos funkcijas apibrėžia Teismo ekspertizės įstatymas. Taryba koordinuoja teismo ekspertizės įstaigų ir teismo ekspertų veiklą, nustato teismo ekspertizės srities strategines kryptis ir prioritetus, nagrinėja skundus ir priima sprendimus dėl Teismo ekspertų profesinės etikos kodekso pažeidimų ir, be kita ko, gali siūlyti teisingumo ministrai išbraukti teismo ekspertą iš teismo ekspertų sąrašo.

⁸ Pareiškėjo 2020 m. liepos 10 d. rašto „Dėl papildomos informacijos pateikimo“ c) dalis.

5.1. Dėl Rekomendacijų privatiems teismo ekspertams vertinimo

(27) Kaip nurodyta nutarimo (4) dalyje, Pareiškėjas iš esmės nurodo, kad privačia praktika besiverčiantiems ekspertams yra kuriamos privalomos rekomendacijos, tokios kaip Rekomendacijos privatiems teismo ekspertams, o valstybinių teismo ekspertų atžvilgiu rekomendacijos su išdėstytais jų teisėmis, pareigomis, veiklos apribojimais, nėra priimanamos. Pareiškėjo teigimu, Tarybos pateiktų Rekomendacijų privatiems teismo ekspertams nesilaikymas ar nukrypimas nuo jų prilyginamas etikos taisyklių pažeidimui, ir gali būti priežastis Tarybai taikyti sankcijas būtent privatiems teismo ekspertams.

(28) Vertinant Pareiškėjo argumentus pažymėtina, kad teismo ekspertų vykdomai veiklai, tiek privačiai veikiančių, tiek dirbančių valstybinėse teismo ekspertizės įstaigose, taikomi reikalavimai yra apibrėžti Teismo ekspertizės įstatyme bei Teismo ekspertų profesinės etikos kodekse.

(29) Teismo ekspertizės įstatymas apibrėžia teismo ekspertų specialių žinių panaudojimo ribas – 25 straipsnyje nurodyta, jog teismo ekspertas atlieka jam pavestą užduotį remdamasis tik savo srities specialiosiomis žiniomis; teisinės žinios teismo ekspertizėje nelaikomos specialiomis žiniomis ir teismo ekspertai negali teikti išvadų teisiniais klausimais. Įstatymo 15 straipsnyje taip pat nurodytos teismo ekspertų pareigos, be kita ko, atsisakyti spręsti ne jo kompetencijos klausimus ir atlikti specialių žinių nereikalaujančias užduotis, bei garantuoti išsamų ir nešališką visų pateiktų duomenų ištyrimą. Įstatyme taip pat įtvirtinta, jog atlikdamas funkcijas teismo ekspertas yra nepriklausomas – išvadas teikia remdamasis specialiomis žiniomis ir tyrimų rezultatais. Teismo ekspertizės įstatymo 5 straipsnio 1 dalis nurodo teismo ekspertų veiklos principus. Minėtas straipsnis nurodo, kad šių principų turinys apibrėžiamas Teismo ekspertų profesinės etikos kodekse, o kodekso pažeidimus nagrinėja Taryba. Teismo ekspertizės įstatymo 5 straipsnio 9 dalis nurodo, kad Tarybos sprendimai gali būti skundžiami teismui Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

(30) Taigi, teismo ekspertų veiklai taikomi reikalavimai ir principai yra įtvirtinti Teismo ekspertizės įstatyme (ir kituose įstatymuose) bei Teismo ekspertų profesinės etikos kodekse.

(31) Tačiau Pareiškėjas niekaip nepagrindė, kad Rekomendacijos privatiems teismo ekspertams galėtų būti laikomos ne rekomendacinio pobūdžio aktu, o kaip sukeliančios pasekmes Pareiškėjui. Kaip matyti iš aptariamų rekomendacijų teksto, jose yra aptariamoms kitų teisės aktų nuostatos (įskaitant ir aukščiau paminėtas nuostatas dėl specialių žinių panaudojimo) bei pateikiami tam tikri paaiškinimai. Jeigu Taryba, vadovaudamasi aptariamomis rekomendacijomis, priims individualų teisės aktą, sukeliančią pasekmes Pareiškėjui, Pareiškėjas galės tuomet tokį individualų teisės aktą skusti teismui ir ginčyti Tarybos poziciją⁹. Rekomendacijų adresavimas tam tikrai teismo ekspertų grupei savaime nesudaro pagrindo įtarti Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio pažeidimo.

(32) Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Konkurencijos taryba daro išvadą, kad nėra pagrindo įtarti, jog Tarybos Rekomendacijos privatiems teismo ekspertams pažeidė Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus.

5.2. Dėl Rekomendacijos teismams vertinimo

(33) Kaip nurodyta nutarimo (6) dalyje, Pareiškėjas iš esmės teigia, kad Taryba Rekomendacijoje teismams rekomenduoja skirti teismo ekspertą iš teismo ekspertizės įstaigos, o ne privatų teismo ekspertą.

(34) Tačiau įvertinus tiek Rekomendacijos tekstą, tiek ir Teisingumo ministerijos bei Tarybos paaiškinimus (nutarimo (9)-(13) dalys), nėra pagrindo sutikti su Pareiškėjo pozicija.

(35) Rekomendacijose teismams yra nurodyta, jog į teismo ekspertų sąrašą yra įtraukti fiziniai asmenys, turintys teismo eksperto kvalifikaciją, ir pažymėta, kad minėtame sąraše yra nurodyti privatūs

⁹ Šiuo aspektu žr. LVAT 2017 m. spalio 11 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eAS-865-662/2017, *Kauno teritorinė darbo birža prieš Viešųjų pirkimų tarnybą*.

teismo ekspertai, t. y. nedirbantys teismo ekspertizės įstaigose, bei teismo ekspertai, dirbantys valstybinėse teismo ekspertizės įstaigose bei jų padaliniuose¹⁰.

(36) Toliau Rekomendacijose yra išskirtos situacijos paaiškinant, kokia tvarka kreiptis, kai yra poreikis skirti teismo ekspertizę, kurią gali atlikti teismo ekspertizės įstaigoje dirbantis teismo ekspertas, ir kokia tvarka kreiptis, kai yra poreikis skirti teismo ekspertizę, kurią gali atlikti privatus teismo ekspertas¹¹.

(37) Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad šis Tarybos teisės aktas kaip matyti iš jo nurodyto rekomendacinio pobūdžio ir atsižvelgiant į teismų nepriklausomumą vykdant teisingumą, nenustato reguliavimo teismams į kurių ekspertą (teismų ekspertų kategoriją) kreiptis.

(38) Atitinkamai, nėra pagrindo įtarti, kad Tarybos Rekomendacijos teismams pažeidė Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus.

5.3. Dėl strateginių teismo ekspertizės prioritetų vertinimo

(39) Pareiškėjo teigimu, Sprendimas dėl strateginių teismo ekspertizės prioritetų taikytinas tik valstybinėms ekspertinėms įstaigoms, tuo tarpu „*tikslą skleisti informaciją apie privačių ekspertų ekspertinių tyrimų galimybes Taryba nelaiko nei prioritetiniu, ne apskritai tikslu*“.

(40) Kaip matyti iš šio Tarybos Sprendimo, Taryba vienu iš prioritetų nurodė plėtoti metodinę, informacinę veiklą siekiant skleisti informaciją apie ekspertinių tyrimų galimybes bei užtikrinti efektyvų teisėsaugos institucijų ir teismo ekspertų, specialistų bendradarbiavimą.

(41) Pareiškėjas niekaip nepaaiškino ir nepagrindė, kodėl minėtame Sprendime turėjo būti išskirtos būtent privačių ekspertų ekspertinių tyrimų galimybės, ir kodėl šis Sprendimas laikytinas pažeidžiančiu Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus. Pažymėtina, kad kaip yra pripažįstama ir teismų praktikoje, prašymas ištirti Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatų laikymąsi negali būti abstraktaus pobūdžio. Prašymą padavusiam asmeniui tenka pareiga pakankamai sukonkretinti ir pagrįsti savo prašymą, kad konkurencijos teisės pažeidimo tikimybė būtų akivaizdi¹².

(42) Atitinkamai, nėra pagrindo įtarti, kad aptariamas Tarybos sprendimas pažeidė Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimus.

6. Dėl privačių teismo ekspertų įėjimo į rinką ir veiklos galimybių vertinimo

(43) Pareiškėjo teigimu, Teismo ekspertizės įstatymo nuostatos riboja privačių teismo ekspertų veiklos galimybes ir sudaro prielaidas nesąžiningai konkurencijai, kaip nurodyta nutarimo (17), (19) ir (20) pastraipose.

(44) Teismo eksperto statusas bei reikalavimai norint juo tapti yra įtvirtinti Lietuvos Respublikos įstatymuose – Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 84 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad ekspertu gali būti skiriamas asmuo, turintis reikiamų specialių žinių ir įrašytas į Lietuvos Respublikos ekspertų sąrašą. Lietuvos Respublikos civilinio proceso 12 straipsnio 2 dalis nustato, kad ekspertu gali būti skiriamas asmuo, turintis reikiamą kvalifikaciją išvadai duoti; teismo ekspertizės atlieka teismo ekspertai, nurodyti Teismo ekspertizės įstatyme. Teismo ekspertizės įstatymo 3 straipsnio 3 dalis nurodo, jog teismo ekspertas – asmuo, turintis teismo eksperto kvalifikaciją ir įrašytas į Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašą. Reikalavimai teismo ekspertams (visiems) – be kita ko, ir reikalavimas išlaikyti teismo eksperto kvalifikacijos ir teismo ekspertizės metodologijos egzaminą, kurio programą tvirtina teismo ekspertizės įstaigos vadovas – nustatyti Teismo ekspertizės įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje.

(45) Pareiškėjo kreipimosi į Konkurencijos tarybą metu galiojo 2002 m. spalio 29 d. priimto Teismo ekspertizės įstatymo Nr. IX-1161 redakcija, numačiusi, jog kvalifikaciją dėl tos rūšies teismo

¹⁰ Rekomendacijos 2 lapas.

¹¹ Ten pat.

¹² LVAT 2014 m. vasario 24 d. nutartis adm. byloje Nr. A552-234/2014, Lietuvos autoverslininkų asociacija prieš Konkurencijos tarybą.

ekspertizių, kurios atliekamos toje įstaigoje, suteikia teismo ekspertizės įstaigoje sudaryta kvalifikacinė komisija.

(46) Tiek ankstesnės Teismo ekspertizės įstatymo redakcijos 6 straipsnio 2 dalyje buvo numatyta, tiek nuo 2020 m. liepos 1 d. įsigaliojusios Teismo ekspertizės įstatymo redakcijos 8 straipsnio 2 dalyje įtvirtina, jog kvalifikacinė komisija turi būti sudaryta ne mažiau kaip iš penkių narių, bent du iš jų – tam tikros srities ekspertai ir vienas teisininkas. Jeigu teismo ekspertizės įstaigoje nėra teisininko, jis turi būti kviečiamas iš aukštųjų mokyklų arba iš šios srities specialistų turinčių valstybės institucijų. Dalyvauti kvalifikacinės komisijos darbe turi būti kviečiami aukštųjų mokyklų ir mokslinių tyrimų institutų mokslininkai ar kitų teismo ekspertizės įstaigų teismo ekspertai ar teismų, ikiteisminio tyrimo institucijų ar prokuratūros atstovai. Kai teismo eksperto kvalifikaciją nori įgyti asmuo, nedarantis teismo ekspertizės įstaigoje, jis turi kreiptis į teismo ekspertizės vadovą su prašymu suteikti jam tos rūšies teismo ekspertizės darančio teismo eksperto kvalifikaciją.

(47) Nuo 2020 m. liepos 1 d. įsigaliojusi Teismo ekspertizės įstatymo redakcija papildomai įtvirtino, jog kai kvalifikacijos siekia privatus teismo ekspertas, daugiau kaip pusė komisijos narių turi būti ne iš teismo ekspertizės įstaigos. Tokiu pakeitimu siekta užtikrinti, jog teismo ekspertizės įstaigos atstovai neturėtų lemiamos įtakos priimant sprendimus, susijusius su naujų teismo ekspertų, kaip potencialių šios įstaigos konkurentų, patvirtinimu.

(48) Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog įsigaliojus naujai Teismo ekspertizės įstatymo redakcijai, yra sumažinta rizika sąžiningos konkurencijos laisvės pažeidimui, tačiau nepriklausomai nuo to, manytina, kad kvalifikacinėje komisijoje turi būti numatytas ir privačių ekspertų dalyvavimas. Tokie patys sudarymo principai turėtų būti taikomi ne tik kvalifikacinei komisijai, tačiau ir Tarybai.

(49) Tarybos sudėtis apibrėžta Teismo ekspertizės įstatyme: ji sudaroma iš teismo ekspertizės įstaigų, teisėsaugos institucijų, kitų valstybės institucijų, mokslo ir studijų institucijų atstovų¹³. Privačių ekspertų atstovavimo Taryboje įstatymas nenumato. Atsižvelgiant į tai, kad viena iš šiame įstatyme numatytų Tarybos funkcijų yra koordinuoti teismo ekspertizės įstaigų ir teismo ekspertų veiklą, taip pat nagrinėti fizinių ar juridinių asmenų, kitų organizacijų ar jų padalinių skundus dėl Teismo ekspertų profesinės etikos kodekso pažeidimų ir, be kita ko, siūlyti teisingumo ministrui išbraukti teismo ekspertą iš teismo ekspertų sąrašo, manytina, jog privačių subjektų atstovavimas Taryboje yra būtinas siekiant užtikrinti sąžiningos konkurencijos principus.

(50) Teisingumo ministerija, teikdama paaiškinimus nurodė, kodėl nėra numatyto privačių ekspertų atstovavimo Taryboje: tai yra neproporcinga esamam jų skaičiui; sudėtinga išrinkti privačių teismo ekspertų atstovus konkrečioje teismo ekspertizės srityje, nes nėra visus privačius teismo ekspertus vienijančios organizacijos, o šiuo metu veikiančios privačių teismo ekspertų organizacijos jungia tik kelis teismo ekspertus, atliekančius tam tikros srities teismo ekspertizės, ir neatstovauja daugumos interesų; nebūtų užtikrintas Tarybos disponuojamos informacijos konfidencialumas. Taip pat nurodė, jog Teisingumo ministro 2017 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. 1R-90 į Tarybos sudėtį buvo įtraukti privačius teismo ekspertus atstovaujančių ir kvalifikaciją, kurios pagrindu teismo ekspertas buvo įrašytas į sąrašą, suteikusių institucijų – Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Finansų ministerijos, Statybos produkcijos sertifikavimo centro, Lietuvos auditorių rūmų atstovai. Teisingumo ministerijos teigimu, svarstant klausimus, susijusius su privačių teismo ekspertų veikla, esant poreikiui, kviečiami ir privatūs teismo ekspertai, pavyzdžiui, 2019 m. birželio 13 d. Tarybos posėdyje nagrinėjant klausimą dėl audito ekspertizės uždavinių nustatymo, dalyvavo bei savo nuomonę teikė ir keturi privatūs teismo ekspertai.

(51) Konkurencijos tarybos vertinimu, Teisingumo ministerijos nurodyti argumentai patvirtina, jog privačių subjektų atstovavimo poreikis yra, ir nors objektyvumo siekiama pasitelkiant kitų valstybinių institucijų atstovus, siekiant užtikrinti tinkamą ir vienodą visų ekspertų atstovavimą, privačių teismo ekspertų atstovavimą Taryboje būtų tikslinga numatyti įstatyme.

¹³ Tarybos sudėtis patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. 1R-215 „Dėl teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos nuostatų, teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos darbo reglamento ir sudėties patvirtinimo“.

(52) Remdamasi išdėstytu, Konkurencijos taryba rekomenduoja Vyriausybei pavesti Teisingumo ministerijai peržiūrėti ir pakeisti Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą taip, kad užtikrinant sąžiningos konkurencijos laisvę būtų sudarytos galimybės privatiems teismo ekspertams būti atstovais Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryboje ir būti kvalifikacinės komisijos nariais.

7. Dėl kitų teisinio reguliavimo aspektų vertinimo

(53) Kaip nurodyta nutarimo (22) pastraipoje, Pareiškėjas prašo įvertinti ir kitus aspektus: pavyzdžiui, tai, kad Teismo ekspertizės įstatyme numatyta, jog tik valstybės įstaiga ar jos padalinys pripažįstama teismo ekspertizės įstaiga; tai, jog Teismo ekspertizės įstatymas nepagrįstai praplečia Tarybos funkcijas ir įgaliojimus; tai, jog Teismo ekspertizės įstatymas diferencijuoja teismo ekspertų statusą, sumenkinant privačius ekspertus; biudžeto lėšos skiriamos valstybinių juridinių darinių protegavimui ir neteisėtai valstybės pagalbai, o reguliavimas gali nulemti valstybinių teismo ekspertų įstaigų šališkumą ir pan.

(54) Dėl šių Pareiškėjo argumentų pažymėtina, kad Pareiškėjas iš esmės skundžiasi dėl įstatymuose įtvirtintų nuostatų. Konkurencijos taryba gali tirti viešojo administravimo subjektų priimtus sprendimus Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimų atitikčiai. Konkurencijos taryba taip pat nėra įgaliota institucija vertinti, ar yra pažeidžiamos valstybės pagalbos taisyklės – teisė spręsti dėl pagalbos teisėtumo yra suteikta Europos Komisijai ir nacionaliniams teismams¹⁴. Paminėti Pareiškėjo pateikti argumentai yra abstraktus pobūdžio bei nesudaro pagrindo Konkurencijos tarybai rekomenduoti kokius nors teisės aktų pakeitimus. Jeigu Pareiškėjas išvelgia kokius nors nepagrįstus ribojimus, kylančius iš įstatymuose įtvirtintų reikalavimų, jis gali siūlyti atitinkamoms institucijoms tokių nuostatų pakeitimus.

8. Dėl skundžiamų veiksmų atitikties Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio bei SESV 101 straipsnio reikalavimams vertinimo

(55) Konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje įtvirtinta, kad visi susitarimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, yra draudžiami¹⁵. Tam, kad būtų nustatytas Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio pažeidimas, yra būtinos šios sąlygos – 1) susitarimas tarp ūkio subjektų, kuris 2) riboja ar gali riboti konkurenciją. Konkurencijos įstatymo 5 straipsnis draudžia susitarimus tik tarp savarankiškų, t. y. nepriklausomai rinkoje veikiančių ūkio subjektų.

(56) Pagal Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 19 dalį susitarimu yra laikomos bet kuria forma (raštu ar žodžiu) dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytos sutartys arba ūkio subjektų suderinti veiksmai, įskaitant bet kurio ūkio subjektų junginio (asociacijos, susivienijimo, konsorciumo ir pan.) arba šio junginio atstovų priimtą sprendimą. Tam, kad būtų sudarytas susitarimas pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį, pakanka, jog atitinkami ūkio subjektai išreikštų bendrą valią elgtis rinkoje tam tikru apibrėžtu būdu¹⁶.

(57) Taigi, Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio¹⁷ pažeidimo vienas iš būtinų elementų yra susitarimas tarp ūkio subjektų. Vis dėlto, Pareiškėjo nurodyti duomenys nesudaro pakankamo pagrindo įtarti, kad bent du savarankiški ūkio subjektai kokiu nors būdu suderino valią riboti konkurenciją rinkoje. Pareiškėjas įtarimą dėl Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio pažeidimo grindžia Tarybos patvirtintu ekspertų veiklos teisiniu reguliavimu, bet ne konkrečiais duomenimis apie galimą Tarybos ir/ar valstybinių ekspertinių įstaigų susitarimą riboti konkurenciją. Nors Pareiškėjas teigia, kad Taryba

¹⁴ SESV 108 straipsnio 1 dalis.

¹⁵ Analogiškai draudimai įtvirtinti ir SESV 101 straipsnyje.

¹⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gegužės 26 d. nutartis byloje Nr. I-1522-171/2011 UAB „Puse Plus Kaunas“ prieš Konkurencijos tarybą; 2016 m. birželio 20 d. nutartis byloje Nr. A-741-552/2016 UAB „Mantinga“, UAB „Maxima“ prieš Konkurencijos tarybą.

¹⁷ Taip pat ir SESV 101 straipsnio.

ir valstybinės ekspertinės įstaigos susitarė riboti privačių ekspertų veiklą ne tik teisiniu reguliavimu, bet ir konkliudentiniais veiksmais, jų turinio nedetalizuoja ir nurodo tik norminius aktus, kurie savaime nepagrindžia susitarimo tarp nurodytų subjektų egzistavimo fakto. Nesant pakankamo pagrindo įtarti tarp Pareiškėjo nurodytų subjektų sudarytą susitarimą, šiuo metu taip pat nėra pagrindo detaliam analizuoti, ar egzistuoja kitos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio bei SESV 101 straipsnio taikymo sąlygos.

(58) Remiantis aukščiau išdėstytomis aplinkybėmis, darytina išvada, kad Pareiškime nėra pateikta duomenų, kurie leistų pagrįstai įtarti Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio pažeidimą. Nenustačius aplinkybių, kurios sudarytų pagrindą taikyti Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį, atitinkamai, vadovaujantis Tarybos Reglamento (EB) Nr. 1/2003¹⁸ 5 straipsniu, nėra pagrindo imtis veiksmų taikant SESV 101 straipsnį.

Vadovaudamasi Konkurencijos įstatymo 18 straipsnio 1 dalies 8 punktu, 24 straipsnio 4 dalies 7 punktu ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 1/2003 5 straipsniu,

Konkurencijos taryba n u t a r i a :

1. Atsisakyti pradėti tyrimą dėl teismo ekspertų veiklos teisinio reguliavimo ir Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos priimtų sprendimų atitikties Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio bei jos ir valstybinių ekspertinių įstaigų veiksmų atitikties Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio bei Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio reikalavimams.

2. Rekomenduoti Vyriausybei pavesti Teisingumo ministerijai peržiūrėti ir pakeisti Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą taip, kad užtikrinant sąžiningos konkurencijos laisvę būtų sudarytos galimybės privatiems teismo ekspertams būti atstovais Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryboje ir būti kvalifikacinės komisijos nariais. Apie priimtus sprendimus informuoti Konkurencijos tarybą.

Nutarimas per 20 dienų nuo jo įteikimo dienos gali būti skundžiamas Vilniaus apygardos administraciniam teismui.

Pirmininkas

Šarūnas Keserauskas

¹⁸ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo.

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba 188668192, Jogailos g. 14, Vilnius 01116
Dokumento pavadinimas (antraštė)	DĖL ATSIKALPIMO PRADĖTI TYRIMĄ DĖL TEISMO EKSPERTŲ VEIKLOS TEISINIO REGULIAVIMO IR TEISMO EKSPERTŲ VEIKLOS KOORDINAVIMO TARYBOS SPRENDIMŲ ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS ĮSTATYMO 4 STRAIPSNIO BEI JOS IR VALSTYBINIŲ EKSPERTINIŲ ĮSTAIGŲ VEIKSMŲ ATITIKTIES KONKURENCIJOS ĮSTATYMO 5 STRAIPSNIO BEI SUTARTIES DĖL EUROPOS SĄJUNGOS VEIKIMO 101 STRAIPSNIO REIKALAVIMAMS
Dokumento registracijos data ir numeris	2020-09-29 Nr. 1S-100 (2020)
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	–
Dokumento specifikacijos identifikavimo žymuo	ADOC-V1.0
Parašo paskirtis	Vizavimas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Justas Margenis, Pavaduojantis grupės vadovė, Teisės ir konkurencijos politikos grupė
Sertifikatas išduotas	JUSTAS,MARGENIS LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2020-09-28 15:58:43 (GMT+03:00)
Parašo formatas	XAdES-EPES
Laiko žymoje nurodytas laikas	–
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	EID-SK 2016, AS Sertifitseerimiskeskus EE
Sertifikato galiojimo laikas	2019-04-13 20:56:10 – 2024-04-11 23:59:59
Parašo paskirtis	Pasirašymas
Parašą sukūrusio asmens vardas, pavardė ir pareigos	Šarūnas Keserauskas, Pirmininkas, Konkurencijos tarybos nariai
Sertifikatas išduotas	ŠARŪNAS,KESERAUSKAS LT
Parašo sukūrimo data ir laikas	2020-09-29 10:35:33 (GMT+03:00)
Parašo formatas	XAdES-T
Laiko žymoje nurodytas laikas	2020-09-29 10:35:52 (GMT+03:00)
Informacija apie sertifikavimo paslaugų teikėją	EID-SK 2016, AS Sertifitseerimiskeskus EE
Sertifikato galiojimo laikas	2019-08-17 10:11:18 – 2024-08-15 23:59:59
Informacija apie būdus, naudotus metaduomenų vientisumui užtikrinti	"Registravimas" paskirties metaduomenų vientisumas užtikrintas naudojant "RCSC IssuingCA, VI Registru centras - i.k. 124110246 LT" išduotą sertifikatą "Dokumentų valdymo sistema Avily, Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, į.k. 188668192 LT", sertifikatas galioja nuo 2018-12-27 13:51:05 iki 2021-12-26 13:51:05
Pagrindinio dokumento priedų skaičius	–
Pagrindinio dokumento pridedamų dokumentų skaičius	–
Priedamo dokumento sudarytojas (-ai)	–
Priedamo dokumento pavadinimas (antraštė)	–
Priedamo dokumento registracijos data ir numeris	–
Programinės įrangos, kuria naudojantis sudarytas elektroninis dokumentas, pavadinimas	Dokumentų valdymo sistema Avily, versija 3.5.21
Informacija apie elektroninio dokumento ir elektroninio (-ių) parašo (-ų) tikrinimą (tikrinimo data)	Atitinka specifikacijos keliamus reikalavimus. Visi dokumente esantys elektroniniai parašai galioja (2020-09-29 10:56:00)
Paieškos nuoroda	–
Papildomi metaduomenys	Nuorašą suformavo 2020-09-29 10:56:00 Dokumentų valdymo sistema Avily